

Del 3 VA-handlingsplan

VA-Plan Markaryds kommun

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. VA-utbyggnad	4
2.1 Behovet av en VA-utbyggnadsplan.....	4
2.2 VA-utbyggnadsplanens arbetsgång	4
2.3 VA-planområden samt analys	4
2.3.1 Enskilt VA-område	4
2.3.2 VA-bevakningsområde	5
2.3.3 VA-utredningsområde	5
2.3.4 VA-utbyggnadsområde	6
3. Åtgärder.....	7
3.1 Övergripande.....	7
3.2 Allmän dricksvattenförsörjning.....	8
3.3 Allmän spillvattenförsörjning.....	8
3.4 Enskild VA-försörjning	9
3.5 Dagvatten och skyfall.....	9
4. Genomförande och uppföljning.....	11
4.1 Genomförande.....	11
4.2 Uppföljning.....	11

Detta projekt har medfinansierats genom statsstöd till lokala vattenvårdsprojekt förmedlat av Länsstyrelsen i Kronoberg.

1. Inledning

Markaryds kommun ska ha en säker, klimatanpassad och hållbar VA-försörjning som bidrar till utvecklingen av byggnation i kommunen.

VA-handlingsplan är tredje delen i VA-planarbetet.

VA-planens tre huvuddelar		
VA-översikt	VA-policy	VA-handlingsplan
<ul style="list-style-type: none">• Nulägesbeskrivning• Beskrivning av befintliga och kommande utmaningar• Uppskattning av vilka behov som finns för att möta utmaningarna• Godkänns av kommunstyrelsen.	<ul style="list-style-type: none">• Politiska viljeriktningar för att möta utmaningarna• Politisk ambitionsnivå för långsiktig VA-utveckling i kommunen.• Antas i kommunfullmäktige	<ul style="list-style-type: none">• Åtgärdsförslag• Prioriteringar• Ekonomiska behov• Antas i kommunstyrelsen• Vattentjänstplan - antas i kommunfullmäktige

Handlingsplanen är ett planeringsverktyg med beskrivande åtgärder som ska genomföras på kort och lång sikt för att möta de identifierade utmaningarna från översikten. Åtgärderna är prioriterade efter politikens viljeinriktning och ambitionsnivå som beslutas i VA-policy. Handlingsplanen ska beskriva utmaningen/kravet samt vilken åtgärd som kan vidtas. Om möjligt ska åtgärden kostnadsberäknas och prioriteras i en tidsplan för att kunna vara ett verktyg vid beslutsfattande av kommande investerings- och underhållsprojekt. Dessutom används handlingsplanen som underlag för att bedöma och beräkna VA-taxans utveckling kommande år. Under varje mandatperiod bör handlingsplanen följas upp och revideras för att hålla denna aktuell. Aktualiseringen är viktigt för att exempelvis sammanstråla den långsiktiga VA-planeringen med kommunens översiktsplanering. Vattentjänstplanen kan vara en del av VA-handlingsplanen så länge den delen sker i enlighet med lagen om allmänna vattentjänster vad gäller utställning, samråd med berörda och myndigheter samt att den beslutas i kommunfullmäktige.

VA-handlingsplanen förnyas minst vart fjärde år i samband med förnyandet av VA-planen i sin helhet. Handlingsplanen antas i kommunstyrelsen.

2. VA-utbyggnad

2.1 Behovet av en VA-utbyggnadsplan

Det är 6 § i Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) som reglerar kommunens skyldighet att förse ett område med allmänna vattentjänster. Enligt 6 § LAV, har kommunen ett ansvar att ordna vattentjänster (dricks- och/eller avloppsvatten) för bebyggelse som tillsammans bildar ett större sammanhang, om risk för människors hälsa eller miljön föreligger. Eftersom kommunens samhällsbyggnad går hand i hand med planering av VA-försörjning är det viktigt att skapa ett handlingsutrymme genom att i god tid identifiera potentiella §6-områden och skapa en långsiktig plan för VA-utbyggnad. Utan en plan för VA-utbyggnad riskerar kommunen att ställas inför förelägganden enligt 51 § Lag LAV om att inrätta allmänna vattentjänster i områden där man inte avsett bygga ut allmänt VA eller där man planerat att göra det vid ett senare tillfälle. VA-utbyggnadsplanen är även ett stöd för andra enheter inom kommunen samt utgör en bra grund för en tydlig kommunikation gentemot allmänheten, till exempel gällande prioriteringar. När planer, ärenden och beslut kommuniceras, motiveras samt hanteras på ett tydligt och enhetligt sätt ger det förutsättningar för en ökad förståelse och acceptans. Därmed kan arbetet bedrivas mer effektivt. En god VA-planering ger kommunen möjlighet att styra i vilken ordning olika områden ska anslutas till den allmänna VA-försörjningen samt när planerad utbyggnation ska ske. VA-utbyggnadsplanen ökar därmed kommunens kontroll över VA-taxans utveckling.

2.2 VA-utbyggnadsplanens arbetsgång

I VA-översikten definierades områden som enligt Länsstyrelsens handläggningsstöd behöver studeras närmare. Där gjordes en indelning efter hur tillståndet för respektive område bedömdes. Baserat på denna bedömning, görs en indelning där områdena hamnar inom en av de fyra klasserna beskrivna nedan.

Enskilt VA-område	VA-bevakningsområde	VA-utredningsområde	VA-utbyggnadsområde
Område där enskilt VA bedöms som fortsatt lämpligt	Områden som inte har behov av allmänt VA just nu men om det sker förändringar kan behovet komma att omprövas.	Områden där kunskap om status på vatten och avlopp saknas	Områden som bedöms ha ett tydligt behov

2.3 VA-planområden samt analys

2.3.1 Enskilt VA-område

Ett enskilt VA-område är ett område med en sådan karaktär att godtagbart omhändertagande av avlopp och godkänt dricksvatten kan lösas genom enskilda VA-anläggningar idag såväl som i

framtiden. I områden med enskilt VA är det varje fastighetsägares ansvar att försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten och dagvatten fungerar tillfredsställande.

Av de definierade områdena bedöms följande hamna inom denna klass:

- Grönö
- Yttre Gällareböke – Norra Haghult

2.3.2 VA-bevakningsområde

Ett VA-bevakningsområde är ett område som idag har enskild VA-försörjning och som, utifrån den information kommunen har, fungerar tillfredsställande idag. Om bebyggelsen skulle utökas eller förändras är det dock inte självklart att vatten- och avloppsituationen kommer att fungera tillfredsställande. Kommunen bör därför bevaka till exempel antalet tillkommande bygglov eller förändring i nyttjande av bebyggelsen. När ett bevakningsområde börjar förändras kan det klassas om till VA-utredningsområde eller VA-utbyggnadsområde.

Av de definierade områdena bedöms följande hamna inom denna klass:

- Vivljunga
- Hinneryd*
- Såanna/Axhult
- Hannabad
- Södra Århult/Ulvaryd
- Fjärholma (Fridslund)/Göshult
- Oshult
- Västra Haghult
- Majenfors

*En del av Hinneryd utreds för åtgärd.

2.3.3 VA-utredningsområde

I VA-utredningsområden kan det finnas ett behov av en förändrad lösning för vattenförsörjning eller omhändertagande av spillvatten. Det är inte klargjort hur VA-försörjningen ska lösas på bästa sätt. Behovet av eller möjligheten till en förändrad VA-försörjning behöver utredas ytterligare. VA-utredningsområde är ett temporärt tillstånd. När utredningen är utförd blir området i stället VA-utbyggnadsområde, VA-bevakningsområde eller enskilt VA-område. Att en utredning görs innebär inte per automatik att allmän VA-utbyggnad blir aktuell.

Av de definierade områdena bedöms följande hamna inom denna klass:

- En del av Hinneryd utreds

2.3.4 VA-utbyggnadsområde

Ett VA-utbyggnadsområde är ett område som idag har enskild VA-försörjning men som har behov av en förändrad VA-struktur. Dessa områden planeras att införlivas i verksamhetsområde för allmänna dricks- och spillvattentjänster.

Av de definierade områdena bedöms följande hamna inom denna klass:

Inga områden finns planerade för utbyggnad som följd av 6 § LAV .

3. Åtgärder

Den strategiska VA-planeringen tydliggör grunden för hur kommunen ska kunna erbjuda sina invånare och verksamheter god service samt uppfylla kommunens skyldigheter för vatten- och avloppsförsörjning enligt gällande lagstiftning. I detta avsnitt beskrivs det övergripande åtgärdsbehovet för att uppnå en hållbar utveckling av VA-försörjningen i kommunen. Handlingsplanens åtgärder beskriver det som bedöms vara mest angeläget ur ett förvaltningsövergripande perspektiv för att uppnå målbilden och arbeta enligt VA-policyns ställningstaganden.

Åtgärderna i VA-handlingsplanen berör flera olika delar av kommunens organisation och det förutsätts att respektive verksamhet kommer arbeta in dessa i sin verksamhetsplanering. Detta kommer kräva samarbete mellan olika delar i kommunens organisation. Huvuddelen av åtgärderna har operativ karaktär som ryms inom det arbete kommunens tjänstemän har mandat att driva, men det finns även åtgärder som påverkas av kommunens politiska inriktning.

Åtgärderna har kategoriserats enligt punkter nedan och beskrivs i kapitel 3.1 till 3.4. Åtgärderna är sammanställda i avsnitt 4 där en grov tidplan och ansvarig funktion redovisas. Numreringen av åtgärderna har ingen koppling till prioriteringsordning eller tidplan. Ansvaret för genomförande och uppföljning av åtgärder tillfaller olika enheter eller roller inom kommunens organisation. Även enheter som inte är huvudansvariga kan beröras och blir därmed medansvariga för att VA-planen ska kunna efterlevas. En tydlighet kring ansvarsfördelning idag och vid eventuella omorganisationer, är en förutsättning för ett effektivt arbete med VA-planens åtgärder.

- Övergripande
- Allmän dricksvattenförsörjning
- Allmän spillvattenförsörjning
- Enskild VA-försörjning
- Dagvatten och skyfall

3.1 Övergripande

- Å1. Skapa en förvaltningsövergripande plangrupp för fortsatt arbete med VA-planen
- Å2. Genomför årlig översyn av VA-taxan
- Å3. Ta fram plan för drift, underhåll och förnyelse av anläggningarna inkl. ledningsnätet

VA-planen ska förnyas vart fjärde år. Den ska fungera som ett av många styrdokument i kommunen och det är viktigt att det finns en tydlig och gemensam linje där exempelvis VA-planen inkluderar de framtida exploateringsplaner som finns i kommunen. Det behövs därför en förvaltningsövergripande plangrupp (Å1) som ansvarar för förnyelsearbetet av VA-planen.

Att eftersträva en hållbar taxeutveckling, där taxan representerar de verkliga kostnaderna och plötsliga förändringar undviks. Det är därför viktigt att det sker en årlig översyn av taxan (Å2).

För att kunna bedöma behovet av taxans utveckling på sikt, behövs underlag för kostnadsbedömningar. Därför är det en förutsättning att det finns en plan som innehåller merparten av förutsägbara utlägg för drift, underhåll och förnyelse av anläggningarna samt ledningsnätet (Å3).

3.2 Allmän dricksvattenförsörjning

- Å4. Upprätta en kommunal vattenförsörjningsplan
- Å5. Arbeta löpande med att minska dricksvattenläckaget i ledningsnätet

Tillgången på råvatten bedöms i dagsläget vara god. Däremot saknas reservvattentäkter som exempelvis skulle kunna sättas in i händelse av en olycka som gör ordinarie vattentäkt obrukbar. För att upprätthålla dricksvattenanläggningarnas funktion, krävs löpande underhåll och investeringar. Ökat fokus på beredskap och kontinuitet har lett till att nödvattenplanen kommer att ses över. En kommunal vattenförsörjningsplan (Å4) behöver upprättas för att sammanställa vattenbehovet samt tillgångarna, både ordinarie och reserv.

En väsentlig del i dricksvattenförsörjningen är dricksvattennätet. Arbetet med att minska läckaget pågår kontinuerligt. En kostnadsdrivande faktor i driftbudgeten är hantering av vattenläckor. Tidigare har läckor upptäckts genom kraftigt höjda utflöden från vattenverken. Därefter har tidskrävande läcksökningsarbeten påbörjats. Idag är samtliga vattenmätare i Markaryds kommun fjärravlästa. De senast utbytta är försedda med läckdetektering, vilket innebär att de kan signalera indikationer på läckor. Dessa kan därför vara till hjälp om läckan uppstår i ett område där denna typ av mätare sitter. På sikt kommer samtliga mätare att vara utrustade med läckdetektering. För att nyttja denna funktions fulla potential, behöver antenner med tillräcklig räckvidd installeras i kommunens tätorter. Dessa möjliggör att driftpersonalen kan få indikationer om en läcka redan innan den är stor nog att märkas genom högre flöden från vattenverken. Ett löpande arbete med att minska dricksvattenläckaget i ledningsnätet (Å5) minskar på sikt belastningen på vattenverken och möjliggör fler brukare utan behov av kapacitetshöjningar.

3.3 Allmän spillvattenförsörjning

- Å6. Arbeta systematiskt för att minska mängden ovidkommande vatten
- Å7. Uppdatera styrsystemen på anläggningarna
- Å8. Komplettera Kvarnholms reningsverk med kväverningssteg
- Å9. Söka nytt tillstånd för Ribersdal samt komplettera med kväverningssteg i samband med upprustning
- Å10. Upprustning av infiltrationsanläggning i Hinneryd

Energi- och kemikalieförbrukningen har stor inverkan på kostnaderna och är även ur miljösynpunkt av intresse att hålla nere. Ungefär hälften av allt vatten som når reningsverken, är ovidkommande, alltså sådant vatten som inte borde vara där. Det är viktigt att detta minskar och

därför behövs ett systematiskt arbete för detta (Å6). Det kan exempelvis innebära relining av spillvattenledningar där det är känt att inläckaget är stort eller att ledningsförnyelse prioriteras där kombinerade system fortfarande används.

Arbetet med uppdatering av styrsystemen på VA-anläggningarna inleddes med vattenverken och kommer att fortsätta med reningsverken och pumpstationerna (Å7). Styrsystemen är vad som får anläggningarna att fungera. Vid ett haveri, saknar verken styrning och måste styras manuellt, vilket är betydligt mer personalkrävande. Inledningsvis byts styrsystemet på Kvarnaholm för att förbereda för tillägget av kväverningssteg (Å8). Sedan 2022-01-01 har Kvarnaholm haft krav på kväverning. I dagsläget har kväverning lyckats åstadkommas i de befintliga processtegen och därmed har kravet kunnat uppfyllas. Vid plötsliga ändringar av det inkommande spillvattnets beskaffenhet, kan processerna störas och kväverningen gå förlorad. Genom en styrd kväverning säkras möjligheterna att uppfylla kraven.

Arbetet med ansökan om nytt tillstånd för Ribersdal har pågått under några år men lades på is till förmån för Kvarnaholm som står i omedelbart behov att kompletteras med kväverning. I samtal med Länsstyrelsen stod det klart att ett nytt tillstånd för Ribersdal med all sannolikhet kommer att föra med sig ett kväverningskrav, vilket inte finns i dagsläget. Detta (Å9) behöver påbörjas så snart åtgärder på Kvarnaholm genomförs. Ribersdal har omfattande behov av renovering av bland annat klimatskalet.

I Hinneryd finns ett mindre verksamhetsområde för spillvatten. Ett fåtal fastigheter är anslutna till en kommunal infiltrationsanläggning som passerat sin tekniska livslängd. Miljöinventeringar av enskilda avloppsanläggningar har visat att vissa delar av Hinneryd kan vara i behov av en lösning i ett större sammanhang. En lösning där fler fastigheter skulle kopplas till den kommunala anläggningen hanteras genom en upprustning (Å10).

3.4 Enskild VA-försörjning

- Å11. Se över hur nya bygglov påverkar områdets behov av VA i större sammanhang

Löpande inventeringar genomförs enligt plan av enskilda avloppsanläggningar. En intern kommunikation mellan miljöenheten och VA möjliggör långsiktig planering om något områdes klassning skulle närma sig en förändring mot att allmänt VA behövs. Miljöenheten ser löpande över hur nya bygglov inverkar på områdets behov av att VA hanteras i ett större sammanhang (Å11).

3.5 Dagvatten och skyfall

- Å12. Ta fram bestämmelser för dagvattenhantering i klimatanpassningsplanen
- Å13. Genomför åtgärder efter utfall från skyfallskartering

Kommunen ska ta fram en klimatanpassningsplan där bestämmelser för dagvattenhantering ska ingå (Å12). Eftersom dagvattenfrågan behöver hanteras övergripande i den kommunala samhällsplaneringen bör arbetet utföras tillsammans med en kommunal arbetsgrupp med representanter från berörda enheter. Bestämmelser för dagvattenhantering i klimatanpassningsplanen ska kunna användas som handläggarstöd för samhällsbyggnadsprocessen.

Viktiga delar som ska ingå i bestämmelserna är ansvarsfördelning, krav och riktlinjer kring rening och fördröjning av dagvatten. Det ska även finnas vägledning för hur dagvatten ska hanteras och inkluderas i olika delar av samhällsbyggnadsprocessen, från strategisk planering till drift och skötsel. Den otydliga lagstiftningen och ansvarsfördelningen kring dagvatten gör att det finns behov av processkartläggning som resulterar i checklistor där arbetsgången och ansvarsfördelningen blir tydlig. De behov som identifieras under arbetets gång ska sammanfattas i en åtgärdslista där ansvarig enhet och tidplan tydliggörs.

VA-enheten har undersökt hur kommunens VA-anläggningar hanterar skyfall. Överlag är påverkan hanterbar, men vissa åtgärder behöver utföras för att kunna upprätthålla driften. Det kan exempelvis innebära att det säkerställs att täta brunnslock används på gator som riskerar att svämmas över, eller förhindra att vatten rinner in i pumpstationer. Åtgärder kommer att vidtas där det finns behov (Å13).

Det ställs allt högre krav på kommunen i frågor kring skyfall. Enligt rekommendationer från Länsstyrelsen ska ny bebyggelse planeras så att den inte tar skada eller orsakar skada vid en översvämning från minst ett 100-årsregn. Risken för översvämning från ett 100-årsregn ska bedömas i detaljplan och eventuella skyddsåtgärder ska säkerställas. Bebyggelse som bedöms utgöra samhällsviktig verksamhet ska ges en högre säkerhetsnivå och planeras så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning. Även framkomligheten ska beaktas och vid behov säkerställas.

Proaktivt arbete med dagvatten- och skyfallshantering från tidiga skeden till genomförande, drift och uppföljning skapar möjlighet till ett större urval av åtgärder. Valmöjligheterna är ofta mer begränsade om åtgärder måste vidtas i senare skeden. Det är också en stor kostnadsskillnad mellan att förebygga och att åtgärda i efterhand.

4. Genomförande och uppföljning

4.1 Genomförande

VA-planen ska ligga till grund för, samt tydligt kunna kopplas till, respektive enhets verksamhetsplanering och budgetarbete i syfte att kunna gå från ord till handling. De åtgärder som presenteras i VA-handlingsplanen måste införlivas på ett verksamt sätt i kommunens dagliga arbete. I tabellen nedan visas tidplan för nämnda åtgärder.

Åtgärd	2024	2025	2026	2027
1. VA-plangrupp				
2. Taxeöversyn				
3. Drift/UH-plan				
5. Vattenförsörjningsplan				
6. Ovidkommande vatten				
7. Styrssystem	Kvarnaholm	Ribersdal		
8. Kväverening Kvarnaholm				
9. Ribersdal, tillstånd mm				
10. Hinneryd				
11. VA-behov vid bygglov				
12. Klimatanpassning dagvatten				
13. Åtgärder skyfall				

4.2 Uppföljning

VA-planeringen behöver följas upp löpande och dokumenten behöver uppdateras vid behov för att kommunen ska få full utdelning av det arbete som lagts ned samt för att få ett så gott stöd som möjligt för det fortsatta arbetet. Den föreslagna VA-plangruppen och den funktion som beslutas vara sammankallande för gruppen är ansvarig för uppföljning av det samlade VA-planarbetet. Gruppen föreslås utgöra ett forum där frågor gällande VA-försörjning inom kommunen kan diskuteras. Förslagsvis har gruppen fasta återkommande möten men kan också sammankallas vid behov. VA-plangruppen bör kontinuerligt diskutera behov av att uppdatera innehållet i VA-handlingsplanen. VA-planen ska ses över en gång per mandatperiod. Det görs med fördel i samband med framtagande av ny översiktsplan.